

DISINTEGRATION OF SOCIALISM IN CZECHOSLOVAKIA

Gorancho Jakimov

DURDMOV “Dimitar Vlahov” - Skopje, jakimov.goranco@yahoo.com

Abstract: During the 1980s and 1980s as communist regimes in Poland and Hungary attempted to implement economic and political reform, these two decades in Czechoslovakia would make no difference. Czechoslovakia in the period from 1969 to 1989 will practically have no history, ie it will be a period of stagnation. After 1969, instead of taking a step towards national unification, the repression would be larger and more severe. One-third of the old party leadership will be purged: leading intellectuals will be forced to work in the mines, clean the streets and do similar things. With such a policy the new political leadership will try to freeze the country ideologically, socially and economically.

Keywords: Czechoslovakia, Poland, Hungary, national unification, political reform

РАСПАЃАЊЕТО НА СОЦИЈАЛИЗМОТ ВО ЧЕХОСЛОВАЧКА

Горанчо Јакимов

ДУРДМОВ „Димитар Влахов” – Скопје, jakimov.goranco@yahoo.com

Резиме: Во текот на осумдесеттите и осумдесеттите години додека комунистичките режими во Полска и Унгарија се обидува да спроведат економската и политичката реформа, овие две децении во Чехословачка нема да донесат никакви промени. Чехословачка во периодот од 1969 до 1989 година практично нема да има историја односно тоа ќе биде период на стагнација. По 1969 година наместо да биде направен чекор кон национално обединување репресиите ќе бидат се поголеми и посурови. Една третина од старото партиско раководство ќе биде подложено на чистки: водечките интелектуалци ќе бидат принудени да работат во рудници, да чистат улици и да работат и други слични работи. Со ваквата политика новот политичко раководство ќе се обиде да ја замрзне земјата идеолошки, општествено и економски.

Клучни зборови: Чехословачка, Полска, Унгарија, национално обединување, политичка реформа

1. ВОВЕД

Во текот на седумдестите и осумдесеттите години од дваесеттиот век во Чехословачка нема да има некои помасовни демонстрации против актуелниот режим, не затоа што јавноста нема да биде против нив туку поради потиштеноста која владеела во земјата. Лошата состојба во земјата ќе влијае врз зајакнување на опозицијата кај интелегенцијата (Повелбата 77), но властите успешно ќе успеваат да ги задушваат сите активности. Истовремено и кај народот ќе расне свеста за неподносливата состојба а со тоа ќе расте и свеста и храброста и јавно да биде манифестирано незадоволството.

2. ГЛАВЕН ДЕЛ

Интелектуалците од Повелбата 77 ќе бидат убедени дека по мирен пат, со отворено и јавно изнесување на она што навистина го мислат и бранејќи ги интересите на народот и јавно протестирајќи против гушењето на човековите права, ќе инспирираат и придобијат се повеќе луѓе на своја страна со што би влијаеле врз рушење на режимот. Тие ќе бидат свесни дека една мала група на дисиденти од Повелбата 77 нема да има никакви шанси да успее во конфронтација со владејачкиот режим и од таа причина намерно ќе одберат ненасилна мирољубива стратегија. Повеќе од сигурно ќе биде дека ваквата стратегија ќе биде бавен процес, но на долгорочен план ќе даде резултати.

Сите овие активности на дисидентите и опозицијата ќе бидат под строга контрола на власта преку широка употреба на модерна технологија за прислушкување на телефонските разговори, како и преку широко распространетата мрежа на полициски шпиуни. Дисидентските печатени весници ќе бидат конфискувани а состаноците снимани.

Опозицијата своето влијание помеѓу народот ќе го шири преку предавањата кои што ќе ги држи во мајинските клубови и во приватни станови, со што ќе добие симпатии и популарност кај студентите, односно младата интелегенција.

Со своја активност опозицијата ќе и пркоси на државната – партиска контрола и ќе влијае врз политичкиот живот на нацијата, со што ќе придонесе бројот од 241 потписник на манифестот на Повелбата 77, од јануари 1977 година, да се зголеми на две илјади во 1988 година.²⁴⁹

Персоналните промени во Чехословачка ќе започнат кон крајот на 1987 година. Двојната власт која што ќе ја има Густав Хусак како шеф на Партијата и шеф на државата ќе биде поделена. Хусак ќе остане само претседател на Републиката, а местото на партиски шеф ќе го заземе Милош Јакеш. Ваквите персонални промени ќе продолжат и во следната година.

Уште потемелни персонални промени ќе следат после длабоката криза на 17 ноември 1989 година, кога употребата на брутални политички сили ќе се покаже како непродуктивна. Хусак ќе биде отстранет од Политбирото, а Јакеш на 24 ноември ќе биде заменет со Карел Урбанек Два дена подоцна, на неделната сесија на Централниот комитет, од вкупно 24 членови на Политбирото, 15 ќе бидат отпуштени. На 25 ноември кога во Прага ќе демонстрираат околу 750 илјади демонстранти, претседателот на Републиката, Густав Хусак, ќе амнестира седум политички затвореници: Јан Черногурски, Мирослав Куси, Петр Ухел, Рудолф Земан, Иван Полански и Франтишек Старек. Алојз Индра, уште еден симбол на цврстата политика која што ќе биде водена по 1968 година, на 29 ноември ќе даде оставка на местото претседател на Парламентот. Премиерот Ладислав Адемец кој на оваа функција ќе дојде во 1988 година после Љубомир Стругал, на 4 декември ќе биде заменет со словакот Мариан Чалфа.

Последниот обид за спасување на власта ќе биде направен во почетокот на декември 1989 година. На 9 декември Хусак ќе поднесе оставка на претседателското место и ќе биде формирана нова коалициона влада во која ќе влезат водечки претставници од опозицијата како што се Јан Ченгурски и Јиржи ДинстБир, и некомунисти, технократи и заговорници на слободната пазарна економија, како што се Вацлав Хаус и Валдимир Длоухи. До крајот на месецот ваквото маневрирање ќе престане и режимот конечно ќе се распадне. На 28 декември Александар Дупчек ќе остане претседател на Сојузниот парламент, а на 29 декември Вацлав Хавел ќе биде избран за претседател на Чехословачка. Веднаш по неговиот избор за претседател Вацлав Хавел ќе изјави „Сонувам за независна Република, слободна демократска, со економски просперитет и социјална правда. Народе, ви се врати вашата држава“. Во 1990 година од името на републиката ќе биде избришана придавката социјалистичка, а во почетокот на пролетта истата година државата ќе биде преименувана во Чехословачка Федеративна Република. На 20 март 1990 година државата ќе добие ново име: Чешка и Словачка Федеративна Република.

Со овие промени ќе заврши т.н. „кадифена револуција“ во Чехословачка, односно конечно ќе биде раскинато со минатото и ќе биде започнат нов почеток. Новите политички елити во Чешка и во Словачка ќе почнат отворено да го поттикнуваат одвојувањето, иако според анкетите во јули 1992 година само 16% од анкетираниите Словаци посакувале целосна самостојност, а два пати повеќе од нив ја подржувале идејата за лабава федерација. Во март 1991 година пет националистички групи од Словачка ќе издадат Декларација за словачкиот суверенитет а заедничката држава со Чесите ќе ја опишта како монструозна фашистичка идеја за уништување на словачката нација. По повлекувањето од премиерската функција во Словачка, Владимир Мечијар ќе формира своја партија – Словачко демократско движење, со која на изборите во Словачка во 1992 година ќе победи и понатаму ќе продолжи со политиката на конфронтација и целосно осамостојување на Словачка. Чешкиот премиер Вацлав Клаус ќе биде убеден дека Чешката Република без помалку развиената Словачка многу поуспешно побрзо ќе го помине патот на транзицијата и ќе обезбеди влез во Европската Унија. Двајцата лидери несомнено ќе ја водат земјата во правец на дезинтеграција.

Откако словачкиот Парламент на 17 јули 1992 година ќе прогласи сувереност на Словачка, на 20 јули 1992 година откако нема да успее да организира референдум, Вацлав Хавел ќе се повлече од функцијата сојузен претседател од причина што не сакал да претседава со процесот на дезинтеграција на земјата. На 22 август 1992 година претседателите на владите на Чешка и Словачка, Вацлав Хавел и Владимир Мечијар, ќе се договорат за распуштање на Чешката и Словачката Федеративна Република. Словачка веќе на 31 август 1992 година ќе прогласи нов Устав. Договорот на 25 ноември 1992 година ќе го прифати и Сојузното собрание, така што заедничката држава ќе се расформира на 31 декември 1992 година.

3. ЗАКЛУЧОК

Чехословачка ќе престане да постои, односно ќе бидат создадени две нови независни држави Чешка и Словачка. Во согласност со постигнатиот договор, државите ќе го поделат својот заеднички имот. На 4 октомври 1993 година Чешка со ЕУ ќе потпише Договор за придружно членство којшто ќе стапи на сила на 1 февруари 1995 година, а на 29 ноември 1995 година таа ќе стане членка на ОБСЕ. На 12 март 1999 година

²⁴⁹ Ivan Berend, Op. cit., 292.

заедно со Унгарија и Полска, Чешка ќе биде примена во НАТО а по успешно завршените преговори на 1 мај 2004 година ќе биде примена во ЕУ.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Angi, J., (1997). „A nyugati szláv államok [=Western Slavic states]”. Ур.: Pósn, László
Dugosz, J., Michael, M., (1997) *The Annals of Jan Dlugosz*, IM Publications.
Engelberg, S., (1. 1. 1993). "[Czechoslovakia Breaks in Two, To Wide Regret](#)". New York Times.
International Monetary Fund. Retrieved 8 May 2017.
[Informace k novému zákonu o státním občanství ČR](#)". (November 2014) Ministry of Interior of the Czech Republic. January 2014.
John, W.C. (2008), *Longman Pronunciation Dictionary* (3rd ed.), Longman
Musil, J.,(1995). *The End of Czechoslovakia*. Central European University Press.
Prague Castle (29. listopada 2014.) pristupljeno 27. travnja 2015.
United Nations Development Programme.(2016). Retrieved 23 March 2017.
World Population Review. Retrieved 7 January 2017.
Český statistický úřad (30. lipnja 2014.) pristupljeno 12. siječnja 2019.
["History of Country Codes"](#). (February 2015) World Country Codes.
Čumlivski, D., (2012). "[800 let Zlaté buly sicilské](#)" (czech). National Archives of the Czech Republic (Národní Archiv České Republiky). Arhivirano iz [originala](#) 1 October 2012. pristupljeno 31 October 2012.